

**بررسی کارشناسی طرح مکانیابی میدانگاه پیاده در مناطق ۲۲ گانه در عرصه‌های
دارای ظرفیت بالقوه**

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پیوست:
ندارد

بهره‌بردار:
شورای اسلامی شهر تهران

تنظیم:
معاونت زیرساخت و طرح
جامع؛ مدیریت معماری و
شهرسازی

تاریخ:
۹۹/۰۲/۰۶

بهار ۱۳۹۹

چکیده

توسعه میدان‌ها و میدانچه‌های پیاده می‌تواند درک و تجربه شهروندان تهران از فضای شهری را دگرگون کند. درکی که اکنون به واسطه شکل فضای شهری خودرو محور، تصویر ذهنی مبتنی بر ترافیک را از فضا در ذهن شهروندان ساخته است. تغییر این تصویر ذهنی تنها با اجرای فضاهای شهری موفق و الگو امکان‌پذیر خواهد بود. طرح پیشنهادی کمیته معماری و طرح‌های شهری شورای اسلامی شهر تهران در ارتباط با مکانیابی میدانگاه‌های پیاده، در صورت هدایت به سمت مسیر درست می‌تواند تغییر اساسی در تصویر ذهنی شهروندان از فضاهای شهری و گرایش‌های رفتاری آن‌ها در این فضاها ایجاد کند. طرح پیش رو می‌تواند دریچه‌ای باشد برای آشتی شهروندان تهرانی با شهر و فضای شهری.

حال کمیته معماری و طرح‌های شهری شورای اسلامی شهر تهران به استناد بند ۲ ماده ۴۸ برنامه پنجساله سوم توسعه شهر تهران و در راستای پیشبرد طرح مطالعاتی "مکانیابی میدانگاه پیاده در مناطق ۲۲گانه در عرصه‌های دارای ظرفیت بالقوه" در نظر دارد نسبت به تشکیل شورای راهبری میدانگاه‌های پیاده شهر تهران، اقدام کند.

گزارش حاضر به بررسی و تحلیل کارشناسی موضوع طرح مذکور می‌پردازد. لذا ضمن بررسی محتوایی طرح و ابعاد مختلف موضوع، پیشنهادهای نیز، ارائه خواهد شد.

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پیوست:
ندارد

بهره‌بردار:
شورای اسلامی شهر تهران

تنظیم:
معاونت زیرساخت و طرح
جامع؛ مدیریت معماری و
شهرسازی

تاریخ:
۹۹/۰۲/۰۶

۱. مقدمه

تهران از معدود کلان‌شهرهایی در دنیاست که طی ۲۰۰ سال تجربه متفاوتی از دگرگونی شهری را داشته است. به‌گونه‌ای که از روستایی کوچک به کلان‌شهری جهانی بدل گشته است. در این دگرگونی سریع و سیر روزافزون پیچیدگی‌های شهری در تهران، مفهوم فضای عمومی دچار زوال شده است. به‌گونه‌ای که میدان به‌عنوان عالی‌ترین نمونه فضای شهری ایرانی از زیست جامعه شهری تهران رخت برپسته و مفهوم میدان در تهران دگرگون شده است؛ به‌طوری‌که با مقایسه هریک از میدان‌های امروز همچون میدان ونک با میدان بهارستان دوره قاجار و پهلوی می‌توان به این تفاوت شگرف پی برد. در حال حاضر کمیته معماری و طرح‌های شهری شورای اسلامی شهر تهران طرحی را تحت عنوان تشکیل شورای راهبری میدانگاه‌های پیاده سطح شهر تهران، ارائه کرده است که موارد زیر را دنبال می‌کند:

- تدوین چارچوب مفهومی و سیاستگذاری در خصوص مکانیابی، طراحی، اجرا و بهره‌برداری میدانگاه‌های پیاده
- تصویب مکانیابی و طرح‌های ارائه شده (توسط سازمان‌ها و نهادهای متولی) برای میدانگاه‌های پیاده در انطباق با چارچوب مفهومی و سیاستگذاری فوق‌الذکر بر اساس الزامات بودجه سنواتی شهرداری تهران
- تطبیق تصویب برنامه بهره‌برداری اختصاصی هر میدانگاه در انطباق با برنامه بهره‌برداری موضوع تبصره دوم این مصوبه.

۲. سوابق قانونی مرتبط

- بند ۲ ماده ۴۸ برنامه پنج ساله سوم شهرداری تهران با موضوع مکان‌یابی و احداث حداقل یک میدانگاه پیاده در هر یک از مناطق ۲۲گانه در عرصه‌های دارای ظرفیت بالقوه با استفاده از مشارکت شهروندان
- مصوبه شورای اسلامی شهر تهران با عنوان «ساماندهی وضعیت سیما و منظر شهری و کیفیت محیطی شهر تهران» به تاریخ ۱۳۹۴/۰۶/۰۳ که چارچوب سیاستگذاری در یک سازوکار سلسله‌مراتبی با هدف مشابه در ۷ ماده ارائه کرده است.

۳. بررسی و تعیین آثار موضوع طرح در ابعاد مختلف

با بررسی طرح دو دسته تغییر قابل ذکر است، یکی تغییراتی که تصویب این طرح با این کلیات را غیرضروری می‌کند و دیگری تغییرات جزئی درباره متن طرح. این تغییرات به این شرح هستند:

الف) تغییرات اساسی

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پیوست:

ندارد

بهره‌بردار:

شورای اسلامی شهر تهران

تنظیم:

معاونت زیرساخت و طرح

جامع؛ مدیریت معماری و

شهرسازی

تاریخ:

۹۹/۰۲/۰۶

۱. با عنایت به اینکه طرح پیشنهادی در راستای اجرایی شدن یکی از مفاد برنامه پنجساله سوم توسعه شهر تهران، در نظر گرفته شده است و افق این برنامه سال ۱۴۰۲ می‌باشد، لذا به نظر می‌رسد به منظور پرهیز از ساختارهای متعدد تشکیل کمیته، ضرورتی نداشته باشد و در عوض از طریق تعریف یک فرآیند، انجام پذیرد به این صورت که مکان میدانگاه‌ها بر اساس طرحی که توسط مرکز مطالعات در دست تهیه می‌باشد تعیین شود، سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران متولی تهیه طرح اجرایی باشد، و معاونت شهرسازی و معماری مرجع تایید طرح اجرایی و در صورت نیاز به تغییرات بیشتر (کاربری زمین و جز آن) به سایر مراجع ذیصلاح ارجاع شود.

۲. با توجه به وجود لایحه مشابه با عنوان «ساماندهی وضعیت سیما و منظر شهری و کیفیت محیطی شهر تهران» که یکی از کارگروه‌های آن به فضاهای عمومی اختصاص دارد، این امکان وجود دارد تا مصوبه جدید ضمن اخذ گزارش از فعالیت‌های شورا و کارگروه‌های آن مصوبه، صرفاً به اصلاح آن بپردازد.

۳. با توجه به ضرورت برنامه طرح‌های کل‌نگر برای ایجاد شهر پیاده‌مدار و ارتباط میان اجزای آن همچون میدانگاه‌ها، خیابان کامل، مسیرهای دوچرخه و جز آن، ایجاد کمیته‌ها و ستادهای مختلف دربارهٔ هریک از این موارد کاری غیرضروری است و لازم است سازوکار یکپارچه‌ای برای آن در نظر گرفته شود. این سازوکار با اعمال اصلاح در مصوبه ذکر شده در مورد قبل امکانپذیر است.

ب) تغییرات خرد

۴. با توجه به عدم اشاره طرح ارائه شده به تعریف مشخصی از مفهوم میدانگاه، لازم است به منظور جلوگیری از برداشت‌های سلیقه‌ای در استفاده از این مفهوم در طرح‌ها، تعریف دقیقی از آن ارائه شود که در ادامه و در بخش پیشنهادات به آن اشاره شده است.

۵. با توجه به آنکه طرح به مرجع تصویب میدانگاه را شورای راهبری میدانگاه معرفی کرده است، به نظر می‌رسد کلمه تصویب حذف شود و ما به ازای آن از واژه تایید استفاده شود؛ به گونه‌ای که شورای راهبری صرفاً مسئولیت تایید و یا عدم تایید مکانیابی را برعهده داشته باشد و در صورت نیاز به تغییر کاربری و سایر مواردی از این دست، طرح به مراجع مربوطه ارجاع شود.

۶. با عنایت به اینکه مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران در شورای راهبری میدانگاه، عضویت ندارد و در حال حاضر این مرکز طرح مطالعاتی "مکانیابی میدانگاه پیاده در مناطق ۲۲گانه در عرصه‌های دارای ظرفیت بالقوه"، را در دست تهیه دارد و طرح مذکور را پیش می‌برد و همینطور به دلیل دانش انباشته‌ای که در این مرکز شکل گرفته است و می‌تواند در زمینه تدوین چارچوب مفهومی و سیاست‌گذاری در خصوص مکانیابی، طراحی، اجرا و بهره‌برداری از میدانگاه‌های پیاده، راهگشا باشد؛ لازم است به عنوان عضو شورای مذکور نیز به سایر اعضای ذکر شده در طرح، افزوده شود.

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پیوست:

ندارد

بهره‌بردار:

شورای اسلامی شهر تهران

تنظیم:

معاونت زیرساخت و طرح
جامع؛ مدیریت معماری و
شهرسازی

تاریخ:

۹۹/۰۲/۰۶

۷. مبنای ساخت میدانگاه‌ها باید موارد برآمده از طرح مطالعاتی مکانیابی میدانگاه‌های پیاده در مناطق ۲۲ گانه باشد که در مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران در دست اقدام است و یا سایر فضاهایی که با ارائه گزارش توجیهی و برنامه بهره‌برداری از سوی پیشنهاد دهندگان (مناطق یا سازمان‌ها و معاونت‌های مرتبط)، در شورای راهبری میدانگاه پیاده، به تایید برسد.

۸. به منظور تدوین پیشنهادهای مناسب لازم است گزارش توجیهی مبتنی بر مفاهیم، مصادیق و شاخص‌های ارائه شده در این مصوبه باشد. شاخص‌های مکانیابی و تعیین میدانگاه‌ها به شرح جدول زیر هستند:

شاخص‌های مکانیابی میدانگاه پیاده

شاخص	سطح	معیار
عمومیت	درونی	مالکیت عمومی فضا
		امکان استفاده آزاد و انتخابی از فضا
		قرارگیری در ساختار فضایی اصلی شهر/منطقه/محل
		تنوع فعالیتی
دسترسی پذیری	بیرونی	میزان رسیدگی به فضا و محدوده
		دسترسی به حمل‌ونقل عمومی
		هم‌جواری با محورهای اصلی شهر
همه‌شمولی	درونی	قابلیت دسترسی پیاده
		تنوعی از گروه‌های سنی و جنسی
		تنوع فعالیتی
هم پیوندی	بیرونی	گردشگر پذیری (در مقیاس منطقه و شهر)
		موقعیت مکانی مناسب در شبکه معابر شهری
هویت و خاطره‌انگیزی	بیرونی	موقعیت و ارتباط در شبکه فضاهای عمومی شهری
		قرارگیری در پهنه‌های فرهنگی و تاریخی
حضور پذیری	بیرونی	نقاط خاطره‌انگیز
		هم‌جواری با کاربری‌های جاذب سفر
تنوع عملکردی	درونی	نزدیک به کانون‌های سکونتی و فعالیتی با سابقه و باثبات
		میزان اختلاط کاربری‌ها

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پیوست:

ندارد

بهره‌بردار:

شورای اسلامی شهر تهران

تنظیم:

معاونت زیرساخت و طرح
جامع؛ مدیریت معماری و
شهرسازی

تاریخ:

۹۹/۰۲/۰۶

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پیوست:
ندارد

بهره‌بردار:
شورای اسلامی شهر تهران

تنظیم:
معاونت زیرساخت و طرح
جامع؛ مدیریت معماری و
شهرسازی

تاریخ:
۹۹/۰۲/۰۶

انعطاف عملکردی در فضا		
امکان فعالیت شبانه و روزانه امن	درونی	ایمنی و امنیت
ایمنی حرکتی (در ارتباط با حرکت خودرو)		
امکان توسعه شبکه فضاهای عمومی	بیرونی	فرصت توسعه بخشی
امکان توسعه اقتصادی-اجتماعی محدوده بلافصل		
سایه‌اندازی	درونی	آسایش محیطی
آسایش صوتی		
مخاطرات طبیعی		
تغییرات ترافیکی حداقلی	درونی	قابلیت اجرایی
تغییرات کالبدی حداقلی		
عدم تداخل با جریان زندگی بافت اجتماعی مجاور و بلافصل		
هماهنگی با تصمیمات مدیریت شهری در مناطق مختلف تهران		
بستر یکپارچه	درونی	ویژگی کالبدی
عناصر فیزیکی ثابت و متحرک		
کیفیت جداره		
دید و منظر		

۴. ارائه پیشنهادها

بر اساس تغییرات خرد پیشنهاد شده در بند پیش، موارد اصلاحی در قالب جدول زیر ارائه شده است:

ردیف	متن طرح	طرح پیشنهادی
۱	اعضای شورای راهبری میدانگاه پیاده	لازم است <u>مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران به عنوان عضو شورای راهبری میدانگاه</u> به سایر اعضای ذکر شده در طرح، افزوده شود.
۲	مفهوم میدانگاه پیاده به ابتدای طرح اضافه شود	<u>تعریف میدانگاه</u> : منظور از میدانگاه گونه‌ای از فضاهای عمومی است که نشانه بارز آن امکان انجام بی‌واسطه تعاملات اجتماعی است. از

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پیوست:
ندارد

بهره‌بردار:

شورای اسلامی شهر تهران

تنظیم:

معاونت زیرساخت و طرح
جامع؛ مدیریت معماری و
شهرسازی

تاریخ:

۹۹/۰۲/۰۶

<p>ویژگی‌های این فضا می‌توان به نقطه‌ای و توقفگاه بودن، در دسترس بودن، چندمنظوره، امن و ایمن، واجد ترکیبی از کاربری‌ها و فعالیت‌ها، با قابلیت برگزاری رویداد، همه‌شمول، پاتوق و خاطره‌انگیز، در نزدیکی کانون‌های سکونتی و فعالیتی، قرار گرفته در مسیر گرایش‌های عمومی تجمع و حرکت شهروندان، گاهی تحت تأثیر مکانی شاخص و به‌مثابه جلوخان آن و گاه بی‌واسطه از هر نوع کارکردی دیگر و تماماً به‌واسطه حضور فعال و غیرفعال مردم. این فضای مکث در مقیاس محله تا شهر می‌تواند وجود داشته باشد. مصداق‌های این فضا عبارتند از میدان‌های بزرگ شهری، فضاهای باز اطراف و جلوخان ساختمان‌های شاخص، میدانچه‌ها، فضای مکث خیابان‌های دارای پیاده‌روهای عریض، فضاهای ورودی ایستگاه‌های مترو، واشدگاه‌های مکث (گشایش‌های فضایی) در پیاده‌روها.</p>		
<p>واژه تصویب حذف و ما به ازای آن از واژه تایید استفاده شود. به طوریکه شورای راهبری <u>صرفاً مسئولیت تایید و یا عدم تایید مکانیابی</u> را برعهده داشته باشد و در صورت نیاز به تغییر کاربری و سایر مواردی از این دست، طرح به مراجع مربوطه ارجاع شود.</p>	<p>مورد ۲ بند ب طرح (تصویب مکانیابی و طرح‌های ارائه شده)</p>	<p>۲</p>